

Hoe om te gaan met negatieve rente?

Door Frank Mullaart, interim controller en senior adviseur bij Infinite Financieel

Inleiding

De rentestand is momenteel historisch laag en is bij omvangrijkere spaartegoeden momenteel vaak negatief. In deze notitie wordt ingegaan op de vraag hoe hiermee om te gaan. Als uitgangspunt is de stand van zaken begin maart 2020 genomen.

De meeste onderwijsinstellingen binnen het Primair- en Voortgezet onderwijs en Samenwerkingsverbanden, hebben hun geld bij een reguliere commerciële bank staan, vermoedelijk op betaal- en spaarrekeningen. Dit omdat conform de “Regeling beleggen, lenen en derivaten OCW 2016” (hierna Richtlijn) andere mogelijkheden beperkt zijn. In een aantal gevallen worden er wel op beperkte schaal staatsobligaties aangehouden.

Mogelijkheden

Wij zien binnen de begrenzing van de Richtlijn een aantal mogelijkheden om tijdelijk overtollige middelen aan te kunnen houden. Hierbij zal op een bepaald moment in een specifieke situatie de ene oplossing het meest passend zijn, terwijl op een ander moment of in een andere situatie een andere oplossing beter is. In deze notitie worden de volgende alternatieven besproken en tegen elkaar afgezet:

- ✿ Alle gelden aanhouden bij een commerciële bank
- ✿ Het spreiden van geld over meerdere banken (eventueel commerciële en BNG)
- ✿ Schatkistbankieren
- ✿ Gelden aanhouden bij de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) (alleen mogelijk indien er ook een financieringsvraagstuk is).

In deze notitie wordt primair gekeken naar de voor- en nadelen van de verschillende opties bij het (tijdelijk) wegzetten van middelen, eventuele andere bijkomende voor- en nadelen worden kort benoemd.

1. Alle gelden aanhouden bij een commerciële bank

Aanhouden spaargeld

De meeste commerciële banken rekenen een negatieve rente (of gaan dit binnenkort doen) *vanaf* een saldo van € 1 miljoen of € 2,5 miljoen. Deze negatieve rente is momenteel gemiddeld 0,5% tot 0,8%. Hierbij is het wel van belang goed te informeren hoe uw bank hiermee omgaat. Er zijn banken die deze grens per rekening bepalen (meestal de banken die de grens bij € 1 miljoen hebben liggen) en er zijn banken die deze grenzen per klant bepalen (meestal de banken die de grens bij € 2,5 miljoen hebben liggen). De rente die u betaalt, is over het saldo dat hoger is dan de aangegeven waarde. Ter illustratie een voorbeeld: als u rente moet betalen bij een saldo boven de € 1 miljoen en u heeft een saldo van € 1,1 miljoen, betaalt u de rente over € 0,1 miljoen en niet over het gehele bedrag.

De kosten voor het aanhouden van een bankrekening (uw huidige bankkosten) zijn zeer situatie afhankelijk, maar zijn vaak beperkt tot € 10 per maand, eventueel aangevuld met een klein bedrag per boeking.

Voordeel

Voordeel van het aanhouden van de spaartegoeden bij de huidige bank is dat de meeste banken, naast het beheer van het spaargeld, ook ondersteuning geven bij complexere financiële vraagstukken.

Tevens heeft een aantal banken mogelijkheden voor klanten om voor maatschappelijke doeleinden subsidies aan te vragen.

Daarnaast bieden deze banken vaak de mogelijkheid tot het opzetten van een paraplu rekening-structuur. De rekeningen van een schoolbestuur komen dan onder één centrale bankrekening te hangen. Dit heeft onder andere lagere kosten tot gevolg en indien één van de rekeningen negatief wordt, maar het totaal positief is, hoeft er geen rente betaald te worden.

Nadeel

Een nadeel vormen natuurlijk de kosten veroorzaakt door de negatieve rente.

Er is geen zekerheid of de grens voor de negatieve rente de komende periode niet zal dalen, of dat de rente aangepast zal worden.

Bijkomende punten

Debet standen

De kosten voor “rood” staan zijn ook erg afhankelijk van de voorwaarden. Deze kunnen liggen tussen de 1% en de 12%. Uitgangspunt is vaak de Euribor¹. Hier bovenop komt een markttoeslag en een klanttoeslag. Daarnaast betaalt men over het niet opgenomen deel van het krediet bereidstellingsprovisie.

Krediet

Op termijn kan het van belang zijn om mee te wegen dat het aantrekken van financiering voor bijvoorbeeld huisvesting bij commerciële banken zeer lastig blijkt te zijn. Zeker indien er op termijn sprake is van doordecentralisatie van de huisvesting, kan dit een punt van overweging zijn.

2. Spreiden (over meerdere banken)

Naast de mogelijkheid om de tijdelijk overtollige middelen bij één bank aan te houden, is het ook mogelijk deze te spreiden.

Binnen deze optie zijn er twee mogelijkheden

- ✚ Spreiden binnen een bank
- ✚ Spreiden over meerdere banken

Spreiden binnen één bank

Het spreiden binnen één bank heeft als voordeel dat er maar een relatie is met één bank. Belangrijk hierbij is dat er banken zijn die het niet accepteren dat een klant meerdere dezelfde rekeningen binnen de bank aanhoudt. Daarbij komt dat dit natuurlijk geen effect heeft indien de bank de grens voor negatieve rente op klantniveau bepaalt. Het spreiden van geld dient vaak handmatig te gebeuren. Dit omdat bijvoorbeeld het automatische overboeken bij het bereiken van een maximaal bedrag, vaak niet werkt op spaarrekeningen.

¹ De Euribor (Euro Interbank Offered Rate) is het benchmarktarief op de geldmarkt waartegen interbancaire termijndeposito's met een vaste looptijd tot en met één jaar in eurobedragen binnen de Europese Economische en Monetaire Unie aangeboden worden door de ene primaire bank aan de andere primaire bank.

Voordeel

Relatie met huidige bank kan blijven bestaan.
Geen extra bankkosten.

Nadeel

Er is geen zekerheid of de grens voor de negatieve rente de komende periode niet zal dalen, of het tarief zal wijzigen.
De onderwijsinstelling zal dit vaak handmatig in de gaten moeten houden en handmatige overboekingen moeten doen.

Spreiden over meerdere banken

Een andere mogelijkheid is om de liquiditeit over meerdere banken te spreiden. Hierbij kan zoveel mogelijk gebruik worden gemaakt van het aanhouden van tegoeden waarover geen rente betaald hoeft te worden, door bij iedere bank onder deze grens te blijven. In veel gevallen zal bij de huisbank de betaalrekening worden aangehouden en bij andere banken spaarrekeningen. Deze spaarrekeningen kunnen tot net onder het grensbedrag van die bank aangevuld worden. Een aantal banken, waarvan de rating hoog genoeg is, komt hiervoor in aanmerking.

Voordeel

Relatie met huidige bank kan blijven bestaan. Zeker als je dit als “hoofdbank” beschouwt waar de betalingen over lopen.
Vaak maar beperkte extra bankkosten.

Nadeel

Er is geen zekerheid of de grens voor de negatieve rente de komende periode niet zal dalen, of het tarief zal wijzigen.
De instelling zal de saldi vaak handmatig in de gaten moeten houden en handmatige overboekingen moeten doen.

3. Schatkistbankieren

Schatkistbankieren houdt in dat de (onderwijs)organisatie al haar publieke liquide middelen aanhoudt bij het ministerie van Financiën. Er is naast de rekening bij het ministerie van Financiën ook een “normale” betaalrekening bij een commerciële bank nodig.

Er zitten meerdere kanten aan schatkistbankieren: overtollige middelen worden aangehouden bij het ministerie van Financiën, bij een tijdelijk liquiditeitstekort kan men geld lenen en/of “rood” staan, ook is het mogelijk om een (langlopende) lening af te sluiten. Ultimo 2017 was ongeveer 30% van de totale liquide middelen van onderwijsinstellingen bij het ministerie van Financiën ondergebracht².

In het kader van dit artikel over de effecten van negatieve rente wordt met name ingegaan op de mogelijkheden om (tijdelijk) overtollige middelen aan te houden bij schatkistbankieren.

² Beleidsdoorlichting - artikel 12 (hoofdstuk IX) Schatkistbankieren en betalingsverkeer Rijk, Min. Fin. 2018

Rekening Courant

Schatkistbankieren werkt als volgt. Indien door een instelling over gegaan wordt op schatkistbankieren ontstaat er een rekening courant verhouding met het ministerie van Financiën. Het is vereist dat *alle* publieke middelen van een organisatie hierin betrokken worden.

Het bestuur houdt gewoon de lopende rekening bij de huisbank. Alle transacties vinden op deze rekening(en) plaats. Aan het einde van de dag wordt bij een negatief saldo op de rekening bij de huisbank, vanuit de rekening -courant bij het ministerie van Financiën automatisch de rekening aangezuiverd tot € 0,00 (zero-balancing). Indien er einde van de dag (bijvoorbeeld door de storting van de Rijksbijdrage) een positief saldo is op de rekening bij de huisbank zal dit afgeroomd worden.

Hierbij blijven natuurlijk de liquide middelen onverkort beschikbaar voor het bestuur. Het ministerie van Financiën zal zich ook geen oordeel vormen of opmerkingen maken over het bestedingspatroon van de instelling. Deze verantwoordelijkheid wat betreft het toezicht blijft bij het ministerie van OCW.

Hoewel de regeling aangeeft dat al het publieke geld bij ministerie van Financiën ondergebracht moet worden, blijven op veel plaatsen de schoolrekeningen (ouderrekeningen), onder bepaalde voorwaarden, buiten beschouwing.

Belangrijk is te informeren wat de kosten bij de “huisbankier” zijn voor het aanhouden van de rekening. Deze kosten zijn vaak hoger dan in de huidige situatie.

Ter indicatie is onderstaand een voorbeeld uit 2019 van deze extra kosten opgenomen³. Deze komen bovenop de gewone kosten voor uw huisbank en verschillen ook per bank.

Werkzaamheden	Kosten in euro's
Eenmalige implementatie fee (werk om schatkistbankieren te faciliteren)	€ 1.500
Beheerskosten rekening-courant	€ 215 per rekening/maand
Reguliere transactie kosten per transactie (afromen einde van de dag)	€ 0,25

Indien een instelling momenteel beleggingen of spaartegoeden heeft, zullen die afgebouwd moeten worden. Ook deze middelen zullen op de rekening-courant van het ministerie van Financiën aangehouden moeten worden. Een instelling heeft echter ook de mogelijkheid om via het ministerie van Financiën deposito's aan te houden. De looptijd hiervan is tussen de 2 dagen en 30 jaar. Ook hierbij geldt dus dat alle publieke middelen via het ministerie van Financiën moeten lopen. Privaat geld valt buiten deze regeling, conform de Richtlijn.

Aangezien de rente-vergoeding op deposito's bij schatkistbankieren momenteel ook 0% is, is deze optie momenteel niet interessant.

Lange tijd was de rente die men bij schatkistbankieren vergoed kreeg over positieve tegoeden, lager (men krijgt EONIA⁴) dan bij commerciële banken, maar aangezien het ministerie van Financiën een bodemrente van 0% hanteert, is er wel de garantie dat deze niet negatief wordt.

³ De genoemde bedragen zijn uit voorzichtigheid de hoogste bedragen die momenteel bij ons bekend zijn.

⁴ EONIA staat voor Euro Overnight Index Average. Dit tarief wordt aan het eind van een werkdag door de Europese Centrale Bank berekend en geeft het (gewogen) gemiddelde weer van de rentepercentages waartegen een groot aantal banken in de Eurozone overnight transacties zonder onderpand hebben uitgevoerd.

Bij een stijging van de rentetarieven kan het EONIA tarief echter weer lager komen te liggen dan de rentetarieven bij banken.

Voordeel

Voordelen op het gebied van het onderbrengen van tijdelijk overtollige middelen bij het ministerie van Financiën zijn voor de onderwijsinstelling binnen het po, vo en voor samenwerkingsverbanden de mogelijkheid om risicoarm kasbeheer te voeren. Daarnaast is er, zoals aangegeven wordt bij de overige punten, de mogelijkheid om te lenen tegen een lagere rentestand dan bij commerciële banken. Het ministerie van Financiën rekent geen negatieve rente door.

Nadeel

Indien de rente weer stijgt zal men bij schatkistbankieren over het algemeen minder rente krijgen dan bij andere banken.

Al het publieke geld moet bij de schatkist ondergebracht worden (soms op kleine uitzonderingen na). De huisbank rekent extra kosten voor deelname aan schatkistbankieren, en is eigenlijk dan ook geen huisbankier meer.

Bijkomende punten

Rekening-courant krediet (roodstaanfaciliteit)

Op de rekening courant mag ook "rood" gestaan worden. Dit gaat dus niet om het saldo bij de huisbank, maar om het saldo op de schatkistrekening bij ministerie van Financiën. Normaal wordt een totale roodstand van 10% van de hoogte van de jaarlijkse rijksbijdrage toegestaan. De kosten hiervoor zijn EONIA + 0.25%.

Aan de mogelijkheden om een debetsaldo te mogen aanhouden zijn wel voorwaarden verbonden. Dit met toestemming "rood" staan is iets anders dan het "ongeoorloofd" rood staan. Dit is het geval indien er zonder voorafgaande afspraken en toestemming er toch sprake is van een negatief saldo. De boete hiervoor is EONIA + 1%.

Leenfaciliteiten

Naast het aanhouden van een Rekening Courant kunnen instellingen ook leningen afsluiten ten behoeve van investeringen in de huisvesting. Voor instellingen in het primair- en voortgezet onderwijs geldt hiervoor als primaire voorwaarde dat de huisvestingsmiddelen volledig moeten zijn door gedecentraliseerd van de gemeente naar het schoolbestuur.

4. BNG Bank (voorheen Bank Nederlandse Gemeente) In combinatie met financieringsvraagstukken.

Als u naast het wegzetten van tijdelijk overtoollige middelen ook behoefte heeft aan het aantrekken van (langlopende) financiering, is de BNG Bank ook een alternatief. Het is echter niet mogelijk hier alleen een betaal- of spaarrekeningrekening af te sluiten.

De BNG Bank werkt niet voor individuele burgers, maar functioneert als schakel tussen enerzijds professionele, grotendeels buitenlandse beleggers en anderzijds instellingen in de Nederlandse publieke sector: (decentrale) overheden en instellingen op het gebied van wonen, zorg, onderwijs, energie en infrastructuur. De bank wil haar klanten in staat stellen hun maatschappelijke doelstellingen te realiseren tegen zo laag mogelijke prijzen. Aandeelhouders van de bank zijn de Nederlandse Staat (50%), provincies, gemeenten en een hoogheemraadschap.

Alleen klanten met een maatschappelijke taak die (deels) door de overheid gefinancierd worden kunnen klant worden.

De BNG Bank rekent momenteel een negatieve rente van 0,5% bij een saldo van meer dan € 2,5 miljoen.

Voordeel

Voordeel van het aanhouden van de spaartegoeden bij de BNG Bank is dat de BNG Bank naast het beheer van het spaargeld ook ondersteuning geeft bij complexere financiële vraagstukken. En vanuit de maatschappelijke doelstelling vaak ook minder zware eisen stelt en voorwaarden hanteert.

Nadeel

Er is geen zekerheid of de grens voor de negatieve rente de komende periode niet zal dalen, of het tarief zal wijzigen. Boven de € 2,5 miljoen moet er rente betaald worden.

Bijkomende punten

Krediet

Zoals aangegeven is de BNG Bank gericht op financiering. Voordeel van klant zijn bij de BNG Bank is dan ook dat er meerdere mogelijkheden zijn om op termijn middelen aan te trekken voor bijvoorbeeld huisvestingsinvesteringen.

Bijlagen

Schematisch overzicht

Onderwerp	Commerciële bank (vaak de huidige bank)	Speiden binnen 1 bank	Spreads tussen commerciële banken	Schatkistbankieren	BNG Bank
Negatieve rente	Ja	Ja	Ja	Nee	Ja
Negatieve rente vanaf (stand eind maart)	Wisselend tussen € 1 milj en 2,5 milj	Wisselend tussen € 1 milj en 2,5 milj	Wisselend tussen € 1 milj en 2,5 milj	nvt	boven € 2,5 milj
Wijziging rente of vrije voet mogelijk	Ja	Ja	Ja	nvt	Ja
Aanvullende voorwaarde(n)	Wisselend per bank	Niet altijd mogen er meerdere dezelfde rekeningen worden geopend	Spreading moet bij banken met een rating die hoog genoeg is	Alle gelden moeten hiernaar toe overgeboekt worden	Alleen mogelijk indien er ook sprake is van langdurige financiering
Extra kosten	Nee	Nee	Beperkte extra kosten	Alleen extra kosten bij huidige "huisbank" voor doorboeken	Gelijk aan commerciële bank(en)
Mogelijkheid tot aantrekken (langlopend) krediet	Niet of beperkt	Niet of beperkt	Niet of beperkt	Ja	Ja
Overige punten				Bij een stijging van de rente, is de rente bij schatkistbankieren vaak lager	

Rentestanden per genoemde datum

Soort Euribor	Stand op 9-3-2020
1 weeks Euribor	-0,516 %
1 maands Euribor	-0,496 %
3 maands Euribor	-0,468 %
6 maands Euribor	-0,421 %
12 maands Euribor	-0,352 %

Soort Eonia	Stand op 6-3-2020
Tarief	-0,46%